

I.

ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ.

(Program van Urgentie, vastgesteld 17 April 1901.)

Door het Centraal Comité van anti-revolutionaire kiesvereeningen is d.d. 8 Februari 1901 aan de aangesloten kiesvereeningen een concept-program van actie met memorie verzonden, welk program, gewijzigd door de Deputatenvergadering d.d. 17 April d. o. v. is vastgesteld.

Het Centraal Comité oordeelt dat bij de komende verkiezingen noch *Graanrechten*, noch *Grondwetsherziening* aan de orde moet worden gesteld; maar dat op den voorgrond moet treden de vrijmaking en voltooiing van het *onderwijs*, en de bescherming en organisatie van den *arbeid*, nader omschreven in deze punten:

1. Voor zoover de Grondwet toelaat, finale oplossing van het onderwijsvraagstuk in den geest van het gewijzigde *Unie-Rapport*.¹⁾
2. Verplichte verzekering ten bate van zieken, invaliden en ouden van dagen, en zulks met steun van het Rijk.

¹⁾ Dit Unie-rapport is opgenomen in het *tweede deel* „Pol. en Soc. programma's” bij den uitgever dezes.

En 3. Het scheppen van middelen daartoe, onder meer door een oordeelkundige verhooging van de opbrengst onzer tarieven, die tevens aan de nationale welvaart ten goede komt en den nationalen arbeid kan verheffen.

De wijzigingen door de Deputatenvergadering aangebracht bestaan in de toevoeging van deze punten:

- a. Verplichte verzekering bij de zeevisscherij.**
- b. Voortzetting van den strijd tegen den Leerplicht, zooals die nu wettelijk geregeld is.**
- c. Wijziging der wet op de Kamers van Arbeid.**

Zijn *Program van Actie* blijve overigens zakelijk, wat het in 1897 was, nu aldus te lezen:

I. In zake de Sociale Quaestie.

A. Voor *Arbeid* en *Landbouw* beide:

- 1. Ministerie van Arbeid en Landbouw (met Handel en Nijverheid).

B. Voor wat den *Arbeid* aangaat:

- 1. Verplichte pensioenregeling voor loontrekkende personen met aanvankelijke ondersteuning uit 's Rijks schatkist.
- 2. Regeling van het Arbeidscontract. ¹⁾
- 3. Maatregelen ter verbetering van den woningtoestand.
- 4. Wet regelende de onteigening in het belang der Gemeenten ten behoeve harer bevolking.
- 5. Uitbreiding en wijziging van het tarief

¹⁾ Bij deze en andere voorstellen houde men in het oog, dat nog niet gerekend kon worden met ingediende ontwerpen van de wet, die nog niet tot wet wierden.

van invoerrechten op bewerkte artikelen.

C. Voor wat *den Landbouw* aangaat:

1. Oprichting van Kamers van Landbouw, alsmede van den Raad van Landbouw, door de landbouwers zelven gekozen.
2. Nadere regeling van het Pachtcontract.
3. Afschaffing van den accijns op het Geslacht.
4. Verplichte verzekering tegen ongevallen bij het Landbouwbedrijf, (en bij zeevisscherij.)

II. In zake Onderwijs.

A. *Lager Onderwijs*:

1. Verhooging van de Rijksuitkeering aan Gemeentebesturen en Schoolbesturen.
2. Regeling van jaarwedden en pensioenen.
3. Examen-Commissiën van Overheidswege, onderscheiden naar de opvoedkundige beginselen, waarvan de onderscheidene groepen van scholen uitgaan.
4. Losmaking van het Vaccine-Vraagstuk van de School.
5. Bevordering van het Ambachtsonderwijs in verband met de invoering van het leerlingstelsel.

B. *Middelbaar Onderwijs*:

1. Herziening van de wet op het Middelbaar Onderwijs, o. m. leidende tot:
 - a. Gelijkstelling van de diploma's der Overheids- en Vrije Scholen.
 - b. Rijksuitkeering aan de Vrije Scholen

op voet van die aan Gemeentescholen.

C. *Hooger Onderwijs* :

1. Afschaffing van het privilegie, toegekend aan de diploma's der Overheidscholen.
2. Rijksuitkeering aan de Vrije Gymnasia op den voet van die aan de Gemeente Gymnasia.

III. In zake Justitie.

1. Herstel van het recht der Overheid om den moordenaar aan het leven te straffen.
2. Opheffing van het verbod van onderzoek naar het vaderschap.
3. Bescherming van het verwaarloosde kind.
4. Herziening van de militaire rechtsbe-deeling.
5. Nadere voorziening tegen de vervalsching van waren en tegen oneerlijke concurrentie.
6. Verbod tegen het houden van openbare huizen van ontucht.
7. Strafbepaling op de openbare uitstalling van de neo-Malthusiaansche middelen.
8. Tegengegaan van de vergiftiging der bevolking door den sterken drank.

IV. In zake de Koloniën.

1. Onttrekking van de inlandsche Christenen aan het Mohammedaansche recht.
2. Bevordering van de Kerstening van Indië :
 - a. door het beschikbaarstellen van

vaste uitkeering aan de Bijzondere Scholen, en

- b. door het steunen van de Medische Zending.
3. Tegengaan van de vergiftiging der bevolking door den Opium.

V. In zake de Defensie.

1. Bezuiniging op het beheer.
2. Organisatie bij de wet van onze levende strijdkrachten, overeenkomstig art. 17 van ons Program van Beginselen.
3. Voortgaande verbetering van het kazerne- en scheepsleven.

Het ditmaal niet opkomen voor Grondwetsherziening beteekent in het minst niet, dat de Anti-revolutionaire partij zich neerlegt bij de thans geldende Kieswet. Zij blijft een aan geld gebonden kiesrecht afkeuren, en een kiesrecht eischen, dat alle rangen en standen in staat stelt tot de saamstelling der volksvertegenwoordiging mede te werken. Maar zij weigert in het kielzog der Sociaal-democraten te varen, die de souvereiniteit Gods door de Volkssouvereiniteit verdringen willen, en is er vast van overtuigd dat Grondwetsherziening nu, dit onheilig streven bevorderen zou.

Gevaar voor het behoud van onze onafhankelijkheid dreigt *wit het Buitenland*, nu al meer de *macht* weigert zich aan het *recht* te storen; en gevaar voor de Christelijke grondslagen der maatschappij dreigt *in het Binnenland* van hen, die aan den Godsdienst recht van meêspreken in de staatkunde ontzeggen.

Tegen die beide gevaren wil de Anti-revolutionaire partij haar verweer stellen.

Wat in Transvaal doorworsteld is, versterkt in ons de overtuiging, dat het vasthouden aan God en Zijn Woord daartoe in onze eeuw, zoo goed als in die onzer vaders, het doeltreffendste wapen is.

En daarom roept ze alle kiezers, die, in den geest van haar Program, met haar zoo voor de *Souvereiniteit Gods*, als voor de *Christelijke grondslagen onzer samenleving*, en voor de *onafhankelijkheid van ons Vaderland* wenschen pal te staan, op, zich bij haar aan te sluiten en haar kandidaten te steunen.

M E M O R I E.

Aan de uitvoerige memorie, ter begeleiding van dit program aan de Kiesvereeningen, door de Standaard publiek gemaakt, ontleenen we het volgende:

§ 1. Op één punt oordeelt het Centraal Comité dat thans van het in 1897 voorgestelde ook zakelijk moet worden afgeweken; t. w. in zake de *heffing van graanrechten*.

Hiertoe wordt het bewogen door twee redenen.

De eerste is, dat de marktprijzen van het graan sedert 1897 gebeterd zijn. In ons toenmalig Program werd uitgesproken (zie blz. 37) dat we „den dag zouden zegenen, waarop de aanleiding tot deze bescherming wegviel”, en uitdrukkelijk verklaard dat alleen een „tijdelijke maatregel” bedoeld was, „zoolang de bestaande nood voortduurde”. Nu is metterdaad na de stembus van 1897 zekere verhooging

van de marktprijzen ingetreden, zoodat de aanleiding die destijds drong, thans niet meer in die mate bestaat. 1)

En de tweede reden is, dat van de opneming der graanrechten in ons Program destijds door onze tegenstanders zoo schromelijk misbruik is gemaakt. Ons toenmalig voorstel strekte, om een *schaalrecht* in te voeren, dat in geen geval den prijs van een kilo gebuild tarwebrood met meer dan ééne cent kon doen klimmen; waarbij wij uitspraken dat deze prijsverhooging nauwelijks gevoeld zou worden, vooral niet, zoo daar afschaffing van den accijns op het geslacht en andere, nog gewichtiger, voordeelen voor de lagere volksklassen tegenover stonden. Deze onze meening is dan ook sinds op een wijze, die destijds niemand vermoeden kon, volkomen gestaafd. Terwijl toch in 1896 (het laatste jaar waarmee toen te rekenen viel) het kilo gebuild tarwebrood volgens de opgaven der *Jaarcijfers*, blz. 76, te Utrecht in *de Korenschoof* op acht cent stond en in 1898 voor dezelfde fabriek op elf en een halve cent genoteerd was 2), heeft deze

1) De inlandsche tarwe was in 1895 gedaald tot op gemiddeld f4,79, per H. L.. In 1897 klom de prijs tot f7,33. In Mei 1898 liep de prijs ten gevolge van den oorlog tusschen Spanje en Amerika een oogenblik zelfs op tot f11,— à 12.—. In Mei 1899 stond de tarwe nog op f6,50, en in het najaar van 1900 nog f5,50. Al is de prijsverbetering dus nog zeer schommelend, toch weegt ze, tegen hetgeen het voorgestelde schaalrecht zou hebben te weeg gebracht, grootendeels op.

2) Zie de *Jaarcijfers* voor 1899 op blz. 76. De prijzen stegen bij de Utrechtsche fabriek „De Korenschoof“ van 8 op 11,67 bij de Leidsche broodfabriek van 10,80 op 14,56, bij de Haagsche brood- en meelfabriek van 14 op 17, bij de Rotterdamsche broodbakkerij van 10,25 op 13, bij de Middelburgsche broodfabriek van 8,55 op 14,94, bij de firma Ellerman te Maastricht van 11 op 14,04 cent. De verhooging was alzoo tamelijk algemeen, en bedroeg door elkander *drie* cent op het Kilo.

prijsverhooging meer dan *driemaal zoo zwaar als uit ons voorstel kon voortvloeien*, noch in de Pers, noch in andere geschriften tot eenigen den minsten noodkreet aanleiding gegeven, ook al bleven de voordeelen, die er in ons stelsel tegenover stonden, geheel uit.

Iets wat echter niet belet heeft, dat onze voorslag destijds onder den kreet van „duur brood” met zóó goed gevolg bij onkundigen tegen ons geëxploiteerd is, dat, nevens de onzinnige beschuldiging van „Clericalisme”, vooral deze aanklacht: dat we door „duur brood” den arbeidenden stand zouden te gronde richten, meer dan een van onze kandidaten het onderspit deed delven.

Dat deze kreet van „duur brood” met het oog op de straks genoemde gegevens niet te rechtvaardigen was, springt in het oog; maar dit heeft niet belet dat men hem op alle tonen tegen ons als strijdmiddel aanvoerde en dat vele kiezers uit de min gegoede klasse, verschrikt door dien kreet, waarvan zij zelve de juistheid niet konden beoordeelen, — *tegen* ons partij kozen. Daar nu elke waarborg ontbreekt, dat gelijk onedel strijdmiddel niet ook bij deze stembus tegen ons zou worden gekeerd, schijnt het geraden, nu de eenigszins betere marktprijzen weglating van de graanrechten toelaten, aan de tegenpartij dit valsche wapen uit handen te nemen.

§ 3. Het Centraal Comité voegt hieraan toe een nadere verklaring in zake *het vraagstuk van het Kiesrecht*.

Van meer dan ééne zijde wordt er bij andere partijen op aangedrongen, dat bij de komende stembus geijverd zal worden voor herziening van Art. 80 der

Grondwet in zulk een zin, dat het artikel zelf geen enkele bepaling zou inhouden, en de gewone wetgever in het vaststellen van het Kiesrecht de vrije hand zou erlangen.

Reeds op zich zelf verdient deze voorslag geen aanbeveling. De Grondwet heeft de bedoeling om zekere verdeling van de politieke macht in den Staat vast te leggen. Daar nu niets zoo sterk als het Kiesrecht zijn invloed op deze verdeling van macht gelden doet, schijnt het in strijd met den aard en de bedoeling van een Grondwet, zich omtrent het Kiesrecht in geen enkel opzicht uit te spreken.

Te minder schijnt het geraden met dezen voorslag tot het omzetten van Art. 80 in een *blanco*-artikel mede te gaan, nu door hen, die dit denkbeeld verstaan, onomwonden verklaard is, dat zulk een *blanco*-artikel door hen als de brug bedoeld wordt om te geraken tot invoering van „*Algemeen Stemrecht*.” Niet, hierop lette men wel, tot het *attributief* verleenen van Kiesrecht aan de meerderjarige, mannelijke ingezetenen, maar tot „algemeen stemrecht” in *beginsel*. Iets waaronder dan verstaan wordt, dat de staatsburgers geboren worden met zeker in hen klevend recht, om ieder voor zijn aandeel, in de Regeering van het land mee te spreken, en wel in dien zin, dat de regeering van het land uit de wilsuiting van de gezamentlijke staatsburgers moet voorkomen. Dit beginsel nu is het politieke grondbeginsel van de Fransche Revolutie van 1789, dat lijnrecht tegen het uitgangspunt van het Antirevolutionaire Staatsrecht over staat. Volgens dat uitgangspunt is het God, die ook over Nederland regeert, en daartoe de Over-

blanco
act

heid instelt, aan wie wij, omdat ze Dienaresse Gods is, ons als onderdanen om Gods wil te onderwerpen hebben. Hier is alzoo geen vergelijk mogelijk. Wie het „Algemeen Stemrecht” als beginsel huldigt, sluit zich aan bij de partij der Revolutie; wie bij ons hoort, staat tegen dit beginsel lijnrecht over. Weten we nu, dat het *blanco*-artikel bedoeld wordt als middel, om tot dit „Algemeen Stemrecht” in beginsel te geraken, en is te voorzien, dat, stond dat *blanco*-artikel eenmaal in de Grondwet, dit „Algemeen Stemrecht” binnen niet ver verwijderden tijd door den gewonen wetgever zou worden ingevoerd, dan behoeft het geen nader betoog, dat het niet op ónzen weg kan liggen, ons hierbij aan te sluiten.

„Algemeen Stemrecht” *in beginsel* stelt, dat elke man en elke vrouw, die tot de jaren van onderscheid is gekomen, een aangeboren en inklevend recht kan doen gelden, om, in vereeniging met de overige staatsburgers, niet enkel eene vertegenwoordiging *bij* de Overheid, maar ook die Overheid zelve aan te stellen, opdat door haar, als aangestelde van het volk, het land geregeerd worde. *Volkssouvereiniteit* alzoo in den meest volstrekten zin van het woord, en als zoodanig rechtstreeks tegen de *Souvereiniteit Gods*, die wij ook over Nederland eeren, indruischend.

Het verschil tusschen ons en de voorstanders der Volks-souvereiniteit loopt alzoo geenszins over een kleiner of grooter aantal kiezers. Er zijn in Nederland ongeveer een millioen gezinshoofden. Reeds door zich in 1891 te verklaren voor het kiesrecht van gezinshoofden heeft derhalve de Antirevolutionaire partij duidelijk genoeg getoond, niet voor *het*

cijfer terug te deinzen. En even beslist is onzerzijds steeds uitgesproken, dat wij in *gelofbezit* geen aanspraak op het kiesrecht eeren. Het volk moet door vertegenwoordiging bij de van God-gestelde Overheid voor zijn rechten, vrijheden en belangen kunnen optreden, en hiertoe moet door alle rangen en standen worden meegewerkt. Vandaar dat de thans bestaande kieswet ons allerm minst bevredigt, en vervanging van die regeling door een kiesrecht op den grondslag van de *zedelijke verantwoordelijkheid*, die èn op *het gezinshoofd voor zijn gezin*, èn op een ieder voor het hem *toevertrouwde belang rust*, ons doel blijft. Finaal komt de electorale quaestie voor ons dan ook niet tot afdoening, zoolang niet èn voor de Tweede en voor de Eerste Kamer een andere wijze van samenstelling en verkiezing is ingevoerd.

Dat het Centraal Comité dit vraagstuk bij deze stembus niet aan de orde stelt, vindt alzoo zijn oorzaak alleen in de tweeledige overtuiging: 1°. dat er voorshands geen het minste uitzicht bestaat, om tot een oplossing in den door ons gewenschten zin te geraken; en 2°. dat, erger nog, elke actie onzerzijds op dit oogenblik uitsluitend aan de tegenpartij zou ten goede komen, om ons voor de toekomst misschien alle kans op verwezenlijking van ónze wenschen af te snijden.

Aan dit zeer ernstig en dreigend gevaar mag de Antirevolutionaire partij zich niet moedwillig blootstellen.

De Antirevolutionaire partij kan, zoo min krachtens haar beginsel als krachtens haar verleden, berusten in wat thans bestaat; maar juist de trouw aan haar beginsel verbiedt haar thans een poging tot verandering hierin, òf zelve te doen, òf, van andere zijde

komende, te steunen, nu te voorzien is, dat elke poging van dien aard er op zou uitloopen, dat hetgeen zij acht dat wijziging behoeft, door zulk een wijziging in erger in plaats van in beter conditie zou overgaan.

§ 4. Voor wat het vierjarig tijdperk betreft, dat met de stembus van 4 Juni staat ontsloten te worden, acht het Centraal Comité daarom, dat niet het Electorale, maar het Sociale vraagstuk op den voorgrond moet staan. Niet de *staatsrechtelijke* maar de *maatschappelijke* noodstand roept in de eerste plaats om voorziening.

Het Centraal Comité bedoelt daarbij het sociale vraagstuk, als rakende beide en de *stoffelijke* belangen, en als stellende den eisch 1°. tot *vrijmaking en voltooiing van het onderwijs*, en 2°. tot *bescherming en organisatie van den arbeid*.

Beide deze sociale vraagstukken vertegenwoordigen in steeds klimmende mate een *nationaal* belang.

Door het toenemend overwicht, dat de macht over het recht erlangde, nu ook Engeland voor het Imperialisme koos en dit in Zuid-Afrika zoo gewetenloos doorzette, wordt voor de toekomst de onafhankelijkheid ook van ons vaderland op zeer ernstige wijze bedreigd. Met het oog op dit gevaar is het dringend noodzakelijk, dat niet alleen de Sociaal-Democratie, die de liefde voor het vaderland ondermijnt, principieel weerstaan worde, maar ook dat de strijdpunten, die de overige burgers vaak op zoo bittere wijze verdeelden, zooveel mogelijk worden beslecht. Daartoe moet en de Schoolstrijd uit onze vaderlandsche politiek worden weggenomen, en de Klassenstrijd, in opkomst, worden gestuit.

Voor de beslechting van den schoolstrijd schijnt de tijd te rijpen, nu uit de kringen der Liberalen zelven steeds meerdere stemmen opgaan, die hierop aandringen, en onder de Christelijke partijen in het gewijzigd Rapport der *Unie* een formule gevonden is, waarin de meesten zich kunnen vereenigen. En ware eenmaal een oplossing in dien geest gevonden, dan zou hierdoor van zelf de mogelijkheid geboren worden, om met vereende kracht het onderwijs, ook wat de practische vorming der natie betreft, tot die hoogte op te voeren, die ons bekwamen zou om beter dan dusver den wedstrijd op het gebied van landbouw en nijverheid, van handel, scheepvaart en visscherij, met de overige volken vol te houden. Tevens zou dan het godsdienstig, het zedelijk en het vaderlandsch element bij het onderwijs in al zijn vertakkingen beter tot zijn recht kunnen komen, om den onheiligen geest te keeren, die thans al meer het nationale leven ontzenuwt en verzwakt.

Slecht zij ter voorkoming van misverstand hierbij opgemerkt, dat de Antirevolutionaire partij ook bij eene wijziging van onze onderwijswetgeving in den geest van het *Unie*-rapport, zich zou moeten blijven verzetten tegen elke poging, om het door de ouders te betalen schoolgeld om te zetten in een vorm van belasting.

Naast het *sociale* vraagstuk van het onderwijs staat het andere sociale vraagstuk in meer *stoffelijken* zin, dat roept om organisatie en bescherming van den arbeid.

De strijd van belangen, die op dit terrein gevoerd wordt, kan niet langer aan zich zelf worden overgelaten. Ook hier is afpaling der wederzijdsche rechten dringende eisch van den toestand, en voor het dezerzijds

reeds in 1875 gevraagde *Wetboek van Arbeid* leverde onze wetgeving nog slechts een aanvankelijke bijdrage.

Ook de Antirevolutionaire partij heeft er daarom met klem op aan te dringen, dat deze wetgeving, zonder noodelooze vertraging en op afdoende wijze worde voortgezet, en dat met name het Verzekeringswezen eerlang al den zegen afwerpe, dien het aan onze arbeidende bevolking brengen kan. Behalve het Arbieds- en Pachtcontract, alsmede de zorg voor huisvesting, heeft vooral de kranken-verzekering en de verzekering ten bate van invaliden en ouden van dagen haast.

§ 5. Het Centraal Comité ontveinst zich niet, dat zulk een oplossing van het sociale vraagstuk aanmerkelijke offers uit 's Rijks kas zal vergen, maar is van oordeel, dat dit geen reden mag zijn, om stil te zitten, daar o.m. onze tarieven van invoerrecht voor niet zoo onbelangrijke verhooging vatbaar zijn.

Het *Statistical Abstract*, dat in 1899 door de Britsche Regeering bij het Parlement is ingediend, geeft voor de kleinere Staten, waarmee Nederland zich vergelijken laat, de volgende cijfers als: *totaal bedrag van de ontvangens douanerechten over 1898*:

Nederland	op een bevolk. v. 5	mill. geh. rechten $8\frac{3}{4}$	mill. guld.
België,	" " "	" $6\frac{1}{2}$	" " " $21\frac{3}{4}$ " "
Denemarken,	" " "	" $2\frac{1}{2}$	" " " $20\frac{1}{2}$ " "
Zweden,	" " "	" 5	" " " $34\frac{1}{2}$ " "
Noorwegen,	" " "	" $2\frac{1}{2}$	" " " 22 " "
Zwitserland,	" " "	" $3\frac{1}{2}$	" " " 23 " "

Ook al neemt men nu aan, dat deze cijfers niet in elk opzicht voor juiste vergelijkingen kunnen dienen, zoo blijkt toch ten duidelijkste, dat in alle deze landen, die toch alle gerekend worden in hoofdzaak den

vrijhandel te huldigen, het tarief *minstens eens zooveel* oplevert als bij ons.

Ja, zelfs Engeland, dat steeds als *het* land van den vrijhandel geroemd wordt, hief in 1898 niet minder dan 256 $\frac{1}{2}$ millioen gulden aan invoerrecht, wat, daar de bevolking er bijna acht maal grooter is dan bij ons, voor ons land ruim 32 millioen gulden zou opleveren. Natuurlijk zijn hier de Engelsche accijnzen niet bij gerekend; deze bedragen op zichzelf 336 millioen gulden.

Het lijkt dan ook geen den minsten twijfel of, zelfs al werd de opbrengst onzer tarieven meer dan verdubbeld, we nog altoos beneden andere landen, ja, beneden Engeland zouden staan, en zonder dat men daarom nog zou kunnen zeggen, dat we al te ruw met het stelsel van vrijhandel zouden gebroken hebben.

Te eerder zal hiertoe kunnen worden overgegaan, indien zoodanige tariefswijziging, met beleid en voorzichtigheid toegepast, tevens zal kunnen strekken om onderscheidene takken van ons volksbestaan testeunen, en allerlei arbeid, die thans door werklieden buitenaf voor ons verricht wordt, aan onze eigen werklieden ten goede te doen komen.

§ 7. Ten slotte behoeft wel nauwelijks gezegd, dat het Program van Beginselen de grondslag is en blijft, waarop de geheele organisatie van onze partij rust, en waardoor ook in de nu komende periode haar optreden moet beheerscht worden.

Het is niet overbodig dit uitdrukkelijk hierbij te voegen.

Aan welk Kabinet ook door H. M. de Koningin de

leiding van 's lands zaken wordt toevertrouwd, steeds kunnen allerlei onderwerpen van wetgevendend aard aan de orde komen, die niet afzonderlijk in een Program van Actie besproken zijn. Zoo openbaarde het thans zittend Kabinet aanvankelijk in het wetsontwerp over de Voogdij den toeleg, om den Christelijken grondslag van het huwelijk aan te tasten, door bij verschil tusschen man en vrouw de beslissing aan den Kantonrechter op te dragen; werden in het ontwerp op de berechting van jeugdige misdadigers de begrippen van *schuld* en *straf* aangetast; en werd in het oorspronkelijk ontwerp op den Leerplicht de regeling zelfs van het huisonderwijs voor een aanmerkelijk deel aan de ouders ontnomen.

In deze pogingen openbaarde zich de neiging om de Christelijke grondslagen van de Maatschappij te vervangen door denkbeelden, die, als met de natuur en met Gods ordinantiën in strijd, vonden ze ingang, allengs onze geheele samenleving ontwrichten zouden.

Uit dien hoofde zou het den Antirevolutionairen niet baten, of de door hen te stellen candidaten zonder meer instemming betuigden met ons *Program van Actie*; en alleen, zoo vóór alle dingen vaststaat, dat ze bereid zijn, ons *Program van Beginselen* te aanvaarden, kunnen ze als Antirevolutionaire candidaten beschouwd worden.

Ook bij de stembus van 4 Juni e.k. heeft de Antirevolutionaire partij, ingevolge Art. 21 van haar Program van Beginselen, en als zelfstandige partij met eigen belijdenis van beginselen op te treden, en het Centraal Comité vertrouwt, dat ook de kiesvereeningingen zonder voorbehoud de overtuiging zullen onderschrijven.

dat we onze verplichtingen tegenover God en het Vaderland te beter zullen nakomen, hoe minder bij eerste stemming toegeeflijk bejag op winste en hoe meer trouw aan onze beginselen ons ook bij de nu komende verkiezingen leidt.

Door ons mag geene verantwoordelijkheid voor de toekomst worden beloopen, die door iets anders dan door onze eigen beginselen zou gedekt zijn.

*Het Centraal Comité van Antirevolutionaire
Kiesvereenigingen:*

Dr. A. Kuyper. Voorzitter.
 J. van Alphen. Assessor.
 Dr. H. Bavinck. Assessor.
 M. Noordtzij. Secretaris.
 Mr. Th. Heemskerk. Penningmeester.
 A. Brummelkamp.
 Mr. A. W. van Beeck Calkoen.
 Mr. D. P. D. Fabius.
 Dr. J. Hania. Pzn.
 K. Kater.
 C. M. E. van Löben Sels.
 H. Seret.
 A. S. Talma.
 J. A. Wormser.
 Jhr. Mr. T. A. J. van Asch van Wijck.

Amsterdam, 8 Februari 1901.

Het adres van het Centraal-Comité is te Amsterdam, R. C. Verweyck, adjunct-secretaris, Bureau: Warmoesstraat 96.